

**Viziuni analitice asupra operelor literare reflectate în cotidianul „România liberă”
(semestrul al II-lea, anuarie - august 1966), Anul XXIV**

Assist. univ. PhD. Elena IANCU

“Dunărea de Jos” University of Galați

Abstract:

The periodical "România liberă" (Organ of the Popular Councils of the Socialist Republic of Romania), 1966, year XXIV, second semester, highlights publications, analytical interventions that influenced the literary sphere and the perception of readers of the era. The political influence is obvious and must be taken into account for a panorama of the creative context. Personalities specified in the articles have a direct contribution to posterity.

Keywords: Romanian literature, periodical, literary criticism.

Rezumat:

Periodicul „România liberă” (Organul Sfatului Popular din Republica Socialistă România), 1966, anul XXIV, semestrul al II-lea, evidențiază publicații, intervenții analitice ce au influențat sfera literară și percepția lectorilor din epocă. Influența politicului este evidentă și trebuie luată în considerare pentru o panoramare a contextului creativ. Personalitățile menționate în articole au o contribuție directoare pentru posteritate.

Cuvinte-cheie: literatura română, periodic, critică literară

În „România liberă”, nr. 6751, din 1 ianuarie, pagina a șasea găzduiește articolul lui Ion Pavelescu, „85 de ani de la apariția revistei «Contemporanul»”, în iulie 1881. Pe lângă notarea evocărilor lui Jean Bart, a Sofiei Nădejde și a altora, cât privește începuturile („casa veche, cu geamlîc, tupilată în fundul unei curți mari”), autorul menționează că, după 1885, „se poate spune că revista a devenit o adevărată tribună a socialismului științific”, punctând „întrîurirea sa binefăcătoare”, făcând trimitere la activitatea a numeroase personalități, precum I. L. Caragiale, Al. Vlahuță, Dobrogeanu Gherea, Nicolae Iorga, Mihail Sadoveanu ș. a. m. a. După încetarea apariției din anul 1891, în 1947, publicația și-a făcut simțită prezența „în condiții politice total schimbate (...), preluînd ca pe un bun de preț tradițiile de luptă ale înaintașilor, punînd la baza activității sale ideologia marxist-leninistă”, făcând parte din „frontul larg al presei noastre comuniste” și „militînd pentru dezvoltarea economiei și culturii noastre pe drumul luminos arătat de partid”.

Pe data de 6 iulie, Radu Popescu semnează articolul „Un spectacol pentru tineret”, referindu-se la comedia *Nota zero la purtare* de Virgil Stoenescu și Octavian Sava, remontat, în regia lui Ion Lucian, pe scena Teatrului „Ion Creangă”, după zece ani de la premiera pe țară, ani însă „care au marcat avântul dramaturgiei noastre noi”. Subliniind succesul de care s-au bucurat reprezentările scenice de-a lungul timpului, Popescu evidențiază și faptul că piesa deschide, tematic „o poartă care, pînă atunci fusese cu totul ascunsă dramaturgiei noastre: lumea adolescenței”. Astfel, continuă: „Adolescentul, lansat în forță ca erou de prima mărime, de către literatura ultimilor cincizeci și mai ales ultimelor treizeci de ani, a altor țări, abia începuse să pătrundă, în poezia noastră, mai apoi în roman și nuvelă cam prin preajma celui de-al Doilea Război Mondial. În dramaturgie, încănu călcase, căci cîte un rătăcit sau cîte un cercetaș, ici și colo, fie prin Tudor Mușatescu, fie prin Mihail Sebastian, nu se puteau numi nici reprezentanți și nici măcar, anunțatori ai unei noi lumi de eroi, a unei lumi literare”. Chiar dacă piesa „are o prospețime, o sinceritate care se simte a izvorî dintr-o psihologie (...) care au regăsit, cu multă ușurință, tonusul și plafonul specific adolescenței”, lipsa de originalitate e sesizabilă în construirea „intrigii de dragoste”.

În nr. 6756, din 7 iulie, se anunță câștigătorii premiilor oferite de Comitetul de Stat pentru Cultură și Artă pentru „Cel mai bun spectacol, cei mai buni interpreți”, distingându-se reprezentarea scenică a piesei *Nu sînt turnul Eiffel* de Ecaterina Oproiu la Teatrul de Stat din Piatra Neamț. Ulterior, în 10 iulie, Dragoș Vicol publică poezia *Umbra lui Ștefan la Putna*, cu ocazia împlinirii a 500 de ani de la fondarea „monumentului culturii noastre”.

În 13 iulie (nr. 6761), Petru Vintilă tratează „Actualitatea unui erou literar”, referindu-se la „faimosul erou al lui Ion Slavici”, la popa Tanda. Opera este apreciată ca fiind „una dintre cele mai frumoase nuvele românești, în ciuda aparentei sale note didactice”. În final, completează: „Nu cred că micșorez valoarea ei literară dacă socotesc această nuvelă drept un concentrat manual de economie practică și un exemplu concret de o simplă și proverbială înțelepciune, de o frumoasă și pilduitoare actualitate”.

În același număr, în secțiunea „Carnet cultural”, Radu Popescu recenzează spectacolul piesei de teatru *Dureroasa și adevărata tragedie a domnului Arden din Kent*, montat pe scena Teatrului de Stat din Piatra Neamț în regia lui Andrei Șerban. Având în vedere repertoriul universal reprezentat scenic la nivel național, opera aceasta îi pare „cea mai deosebită și cea mai ciudată”, mai ales, pentru că, printre altele, debaterile istorico-literare din jurul acesteia „s-au înflăcărat mai fecund decît multe altele similare, din faptul că ea a putut fi legată de numele lui Shakespeare”. Piesa „pendulează neobosită între tragic și grotesc, între comic și dramatic, între simbolic și naturalist, fiind un document de remarcabil interes social și de autentică valoare literară, a cărui nativitate însăși, în transcrierea directă și ingenuă a violenței, se va regăsi prețuită, periodic, de-a lungul secolelor, fie, de pildă, în melodrama romantică a mediilor declasate, fie, astăzi, în gustul pentru *piesele negre* pe care îl manifestă pînă la ostentație, unele orientări ale teatrului contemporan”. Despre spectacol și despre regizor, Popescu notează: „Pentru un student, e un spectacol foarte bun: rămîne de văzut ce ne va rezerva din partea lui viitorul”.

La 14 iulie (nr. 6762), Camil Baltazar însumează „note de lector” în articolul „Poeme simple, melodioase”, prezentând volumul *Lacrima diavolului* al lui Ion Bănuță, poet despre care precizează că este un „adevărat recreator al formelor de simțire și de expresie populare, recreator în sensul unei «alchimii» profund originale”, știind să

„izvodească melodii de o mare puritate”. Noii apariții editoriale îi găsește ca specifice „înclinarea către meditație, strădania de a ne oferi o gândire activă”.

În rubrica „Literatură și artă”, Anca Brateș semnalează „Coordonate de dezvoltare ale teatrelor populare”, având în vedere dezbaterele din urma festivalului desfășurat la Turnu Severin. Astfel, pe lângă inventarierea operelor dramatice reprezentate scenic (*Copacii mor în picioare* de Al. Cassona, *Maraton pentru un soț* de Marcel Mithois, *Ziua mamei* și *Inspectorul de poliție* ale lui I. B. Priestley, *Act venețian* de Camil Petrescu, *Oricât ar părea de ciudat* de Dorel Dorian, *Adolescentul* de Horia Lovinescu, *Fiicele* de Sidonia Drăgușanu și *N-a fost în zadar* de Al. Mirodan – despre cele din dramaturgia românească, notându-se că au fost „judicios alese, criteriul valorii primind în majoritatea cazurilor”), se remarcă observații, precum: „Selecția pieselor ce urmează a fi incluse în repertoriu trebuie să fie supusă unor criterii severe și judicioase. (...) Propunerile (...) făcute pentru următoarea stagiune încearcă să răspundă unor exigențe mai înalte”.

În același număr, pe lângă „Anticipări editoriale” (*Orga de bambus* de Pop Simion, *Pământul era viu* de Nicolae Jianu, *Dimineața* de C. Stoiciu, *Scrisorile esențiale* de Ion Gheorghe, *Tudor Vianu* de I. Biberi, *Studii* de Șerban Cioculescu, *Confluente literare* de C. Regman, *Eminescu și Schopenhauer* de L. Rusu ș. m. a.), pe lângă publicarea poeziilor *Itinerar* de Tiberiu Uta și *Poetul* de Victor Torynopol, Sorin Stoian recenzează, în articolul „Un scriitor de la Iași”, volumul de poezii *Autoportret pe nisip* de Corneliu Sturzu. Despre poetul, „serios, maturizat artistic, orientat spre o poezie de idei”, autorul notează că demonstrează „un autocontrol sever al gândurilor și al modalității de exprimare, o dorință de cunoaștere, de perfecțiune”. Chiar dacă apreciază ciclul *Femeia de fum*, titlul volumului nu i se pare „prea bine ales”. În plus, tot pe pagina a treia, profesoara Elisabeta Niculescu semnează articolul „Literatura adresată tinerilor cititori”, vizând creația lirică a vremii destinată educabililor. Astfel, dacă *Stînca șoimilor* de Dinu Ifrim și *Laudă studiului* de Nicolae Bulgaru au fost receptate de lectorii tineri ca fiind „lipsite de conținut”, altfel sunt întâmpinate poezii ca *Faceți lumi* de Ion Crînguleanu, *Ne angajăm* de Victor Tulbure și *Pastel și Lumina toamnei* de Ion Postolache.

În „România liberă” din 20 iulie, nr. 6767, Radu Popescu recenzează drama *Io Mircea Voievod* de Dan Tărchilă, montată la Teatrul de Stat din Constanța (în regia lui Constantin Dinischiotu), despre care menționează: „Fără îndoială, că, atacînd, astăzi, tematica mării istorii naționale, ambiționînd să învie, la modul monumental, un erou monumental al trecutului nostru (lucru pe care, în ultimii douăzeci de ani nu l-a încercat, cu mare răsplătă momentană, decît Laurențiu Fulga, autor al lui ION VODĂ CEL CUMPLIT), Tărchilă face cea mai îndrăzneată tentativă a carierei sale”. Subliniind lipsa conturării imaginii lui „Mircea-Vodă” în dramaturgia românească, în ciuda portretului de tinerețe ilustrat de piesa VLAICU-VODĂ, a lui Davilla, autorul notează că drama, „în afară de caracterul său documentar, nu aduce în suficientă măsură, conflict sau pasiune”. Cu toate acestea, spectacolul i s-a părut „curat, decorativ, epic”.

Pe data de 21 iulie (nr. 6768), Ion Roman prezintă aspecte biobibliografice cât îl privește pe „Bardul de la Mircești”, evidențiind faptul că existența și recunoașterea sa în calitate de „mare creator” au constituit parcursuri sinuoase. În plus, se reamintește și se punctează că: „Anii au trecut, iar disputa: cine e mai mare – Eminescu sau Alecsandri, s-a dovedit a fi oțioasă, dacă nu de-a dreptul puerilă. (...) În general, scriitorii români de la 1848 s-au avîntat în mai multe direcții, străduindu-se să desțelenească terenul unor genuri și specii literare încă neîncepute la noi. Dintre toți, Alecsandri se detașează ca cel mai

multilateral și cel mai fericit. Aproape că n-a rămas formulă literară pe care n-o fi încercat, de la poezia lirică, la roman”. Chiar dacă „uneori, pana (...) era cam grăbită”, „deși nici nu putea fi altfel”, chiar dacă „poezia lui de dragoste, sinceră totuși, e superficială” și „tragicul roman de dragoste trăit în realitate de poet nu s-a infiltrat în esențe corespunzătoare versurilor lui”, Alecsandri „ocupă, în istoria literară, locul înalt al scriitorului militant” și „opera lui e sub acest aspect întotdeauna pilduitoare”.

În 23 iulie, în secțiunea „Breviar” din „Carnetul cultural” semnalează faptul că în arhivele orașului Brașov s-a descoperit manuscrisul poeziei lui Andrei Mureșanu *Un răsunet* care, „sub titlul *Deșteaptă-te române* a devenit imnul revoluționarilor de la 1848”, dar și că piesa lui G. Ciprian, *Omul cu mîrtoaga*, s-a jucat la Teatrul de Stat din Baia Mare.

Pe data de 28 iulie (nr. 6774), în secțiunea „Carnet cultural”, Paul Georgescu semnează articolul „Două tinere condeie”, recenzând volumele de poezii *La ritmul naturii* de Constanța Buzea și *Memorie de iulie* de Ioana Bantaș. Dacă în creațiile de debut, legate în *De pe pământ* ale Constanței Buzea, „se puteau surprinde influențe din Magda Isanos și Maria Banuș (...) în noul volum, tematica e greu de detectat, a devenit internă, topindu-se în motive poetice”. Pe de altă parte, prima apariție editorială a Ioanei Bantaș este prezentată de Al. Piru, ce remarcă, după cum se reproduce și în articol, că: „Dacă poezie înseamnă contact nemijlocit cu universul, emoție a redescoperirii lucrurilor, senzație a fenomenului vital, proiecție a unui eu care-și imaginează lumea după chipul și asemănarea lui, spre a se căuta și regăsi în semenul său prin intermediul dragostei sau al generoasei solidarități umane, atunci versurile Ioanei Bantaș, reunind astfel de aplicații lirice, sînt poezie”.

În nr. 6775 din 29 iulie, Radu Popescu analizează spectacolul piesei *Romeo și Julieta* de W. Shakespeare, realizat la Teatrul de Stat din Galați, în regia lui Gh. Jora. Dacă despre binecunoscuta operă precizează că, scrisă în epoca tinereții, „triumful iubirii e numai o timidă perspectivă a elanurilor poetului”, „apoteoza” fiind reprezentată de *Furtuna*, operă creată „la crepuscul, cînd poetul a traversat toate ipostazele dramatice ale omului social, și cînd bilanțurile lui cu forța marilor experiențe, și chiar pe aceea a marilor certitudini” s-au finalizat, despre montarea acesteia menționează că „socotelile (...) au fost cam ușuratece”.

În secțiunea „Carnet cultural” din 30 iulie, Boris Buzila recenzează volumul de poezii al Veronicăi Porumbacu, *Întoarcerea din Cythera*, în cadrul articolului intitulat „Poezia frumuseților simple”, punctând faptul că acesta include, selectiv, conform viziunii creatoare, doar trei părți: *Visele Babei Dochia*, *Diminețile simple* și *Memoria cuvintelor*. Despre apariție, notează: „(...) cultivă madrigalul modern, poezia de dragoste. E poezia «iubirilor calme», a dorului toamnăte, încărcat de reminiscențe (...). George Călinescu, ocupîndu-se de versurile Veronicăi Porumbacu într-o «Cronică a optimistului» descoperea în ele, ca îndeobște în lirica feminină, reacții de o frapantă acuitate, prin excelență sensoriale”, concluzionând că „este o poetă «setoasă de viață, impetuoasă ca fantezie»”.

În nr. 6777 din 31 iulie, în rubrica „Literatură și artă”, același Boris Buzila semnalează o bogată apariție de periodice culturale, evidențiindu-le contribuția în articolul „Rubrici și cronicari”. Astfel, remarcă revistele „Ramuri”, „Ateneu”, „Familia”, „Cronica”, „Argeș”, „Astra” și „Tomis”, care au asigurat, ca altele până atunci, „afirmarea masivă, substanțială, a noilor contingente de prozatori, poeți, reporteri, critici”.

Buzila subliniază faptul că „domeniul criticii și istoriei literare se dovedește dintre cele mai fertile, rubricile de cronică, bibliografie, «ecuații critice», «fișe», «breviar», «cercetări literare»” aflându-se „amplu și statornic reprezentate în cele mai multe dintre publicațiile la care ne referim”. Dacă în urmă cu zece ani „cronica literară” din „Tribuna” era semnată de „un” Radu Enescu sau de „un” Ion Oarcăsu, „Ramuri” „n-a pregetat să încredințeze aceiași rubrică unui M. Ungheanu sau C. Stănescu”. Răsfoind paginile revistei „Familia”, apreciază pozitiv contribuția lui Gh. Grigurecu, precum și pe cea a lui Constantin Călin și Vlad Sorianu de la „Ateneu” sau pe cea a lui Al. Andriescu de la „Cronica”.

În același număr, sunt publicate poeziile *Furtună* de Victor Eftimiu și *Moștenirea* de Dumitru Corbea.

În „România liberă” (nr. 6779) din 3 august, „Însemnările de spectator” ale Ioanei Popescu vizează spectacolul piesei *Pulberea cenușie* de Sean O’Casey, montat pe scena Teatrului de Stat din Brașov, în regia Letiției Popa. Dacă despre opera dramatică precizează că a duce în peisajul teatral românesc „o coloratură stilistică inedit luminoasă”, mai ales, pentru că „resursele folclorice și suflul romantic se îmbină în această «comedie fantezistă» cu incisivitatea satirei; permanentă în prezentarea celor doi ridicoli, dar nu inofensivi, englezi, ironia tăioasă se relevă cu pregnanță în contrapunct cu lirismul cald al vieții irlandeze”. Reprezentarea scenică îi pare că are lprofunzime și claritate, dar nu reușește să depășească premisele, uneori neunitare existente în text”.

Pe data de 5 august (nr. 6781), în secvența „La Sibiu, pe urmele lui Mihai Eminescu”, se anunță șezători literare și manifestări specifice „în preajma” bustului poetului.

În 14 august, coloane de pe pagină sunt consacrate de către colectivul redacțional celebrării „Zilei presei române. În slujba înaltei cauze a socialismului”, viziunea fiind impregnată politic și, cu excepția menționării revistei „Scînteia”, generală.

În „România liberă” din 16 august (nr. 6790), se anunță Concursul anual „Vasile Alecsandri”, ediția a VIII-a, organizat de Comitetul de Stat pentru Cultură și Artă, așteptându-se piese de teatru „în limba română sau în limbile naționalităților conlocuitoare”.

În același număr, se semnaleză apariția numărului 8/1966 al revistei „Lupta de clasă”, din sumar, distingându-se titluri precum: „Profilul intelectual al studentului din facultățile de filologie” de Savin Bratu, „Textul literar în manualul de liceu” de Mircea Handoca și „Un nou volum din istoria presei socialiste și muncitorești din România” de N. Copoiu.

Pe data de 17 august, se comunică organizarea Festivalului regional al teatrului folcloric la Bacău, prin care se urmărește „să se descopere și să se valorifice tradițiile de teatru popular propriu zis al teatrului de măști, atât de bine reprezentat în zona Moldovei, să se cultive și să se permanentizeze obiceiuri și datini populare, bogate în aconținut și autentice în formă”.

În nr. 6793 din 19 august, Mariana Pîrvulescu semnează articolul „*Revista în viteză* și câteva probleme ale teatrelor de estradă din regiuni”. Pe lângă trimiterile precise cât privește varii zone în care se dezvoltă acest tip de teatru (v. Ansamblul de Estradă al Teatrului „Al. Davilla” din Pitești, în București, în Constanța etc.), poate fi menționată o notație: „Or, nu mai este nimic nou în afirmația că revista (teatrul de revistă – n. n.) este un gen, care îndeplinește sau trebuie să îndeplinească pe scenă, cu mijloacele ei specifice,

funcțiile unui cotidian tipărit, să fie dar o oglindă a actualității strict ancorată în timpul nostru și pentru că e vorba de teatrele de estradă din regiuni și strict ancorată în locul respectiv”.

Pe data de 21 august, pe lângă publicarea poeziilor *Viitor* de Demostene Botez și *Inimă contemporană* de Grigore Hagiu, Al Popovici conturează „Peisajul nou al teatrului românesc”, redând dialogul purtat cu actori, „artiști ai poporului”, ca: George Calboreanu, Aura Buzescu, Ștefan Ciubotărașu, Toma Caragiu, Liliana Tomescu, Sanda Toma și D. Furdui.

Cu ocazia sărbătoririi celei de-a XXII-a aniversări „a eliberării patriei noastre de sub jugul fascist” din 22 august (nr. 6796), se publică poezia lui Nicolae Tăutu, *Partidului*.

În „România liberă” din 28 august (nr. 6800), în rubrica „Literatură și artă”, Eugen Atanasiu semnează articolul „Literatura românească pe un meridian îndepărtat”, reproducând secvențe din discuția cu scriitorul brazilian Nelson Vainer. În afară de proiectele personale în raport cu spațiul românesc, finalizate (publicarea a două antologii de poezie românească, a traducerii *Povestirilor din război* de Mihail Sadoveanu) sau în curs de apariție (Cantos Romenos – Povestiri românești, o culegere de schițe, nuvele, povestiri de Zaharia Stancu, Tudor Arghezi, Ion Agârbiceanu, Călinescu, Ioan Grigorescu și Nicolae Jianu), dialogul tinde să evidențieze evoluția literară, prin apariția unei „noi generații de literați români”, dar și pe cea economică a țării, ținând cont de faptul că autorul mai vizitase România în urmă cu doi ani. Dintre dificultățile întâmpinate în traducerea literaturii române în limba portugheză, Nelson Vainer a menționat expresia lui Caragiale, „curat murdar”, („A o reproduce întocmai devine un non sens în altă limbă, deși ea exprimă plastic și pitoresc o anume vorbire și un anume sens.”), dar și formula inițială specifică basmului, „a fost odată ca niciodată”.

Bibliografie:

Volume critice:

Simion, Eugen (coord.), *Cronologia vieții literare românești. Perioada postbelică (1965-1967). Volumele XI-XIIIB*, ed. Muzeul Literaturii Române, București, 2024.

Manolescu, Nicolae - *Istoria critică a literaturii române*, ed. Paralela 45, București, 2008.

Periodic:

„România liberă” (semestrul al II-lea, anuarie - august 1966), Anul XXIV